

Zbroj na hrade Ľubovňa

Dalibor Mikulík

Lubovnianske múzeum – hrad v Starej Ľubovni

Abstrakt:

Pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí sprístupnilo Ľubovnianske múzeum novú expozíciu v hlavnej hradnej veži hradu Ľubovňa pod názvom Zbroj na hrade Ľubovňa. Keďže tento hrad bol v histórii predovšetkým obranným a strážnym hradom, novou expozíciou chce múzeum priblížiť život vojaka na hrade. Návštevník má možnosť spoznať dve vojenské zbroje, a to zbroj poľského husára a zbroj panciernika. Expozíciu dopĺňa zvukový záznam hymny a vojenských signálov poľských husárov.

Pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí, ktorý je každoročne 18. mája sprístupnilo Ľubovnianske múzeum novú expozíciu v hlavnej hradnej veži hradu Ľubovňa *Zbroj na hrade Ľubovňa*. Keďže hrad Ľubovňa bol v histórii predovšetkým obranným a strážnym hradom, novou expozíciou chce múzeum priblížiť život vojaka na hrade. Nová expozícia prezentuje dvojakú vojenskú zbroj. Prvou z nich je zbroj poľského husára, jazdca, ktorý predstavoval jednu z najdôležitejších zložiek poľského kráľovského vojska. Patrónkou poľských husárov bola Čenстоchovská Panna Mária. Pre husárov bola charakteristická ich výnimočná zbroj a taktika boja. Ich výstroj dopĺňali krídla, ktoré predstavovali husára ako anjela bojujúceho za poľský národ, zväčšujúce jeho postavu. Za tristoročnej histórie husárskeho vojska mali husári troch hajtmanov a z nich najvýznamnejším bol poľský kráľ Ján III. Sobieski. Ich výnimočnosť dokladá aj bitka pod Kluščinom (Rusko, 150 km západne od Moskvy) v roku 1610, kde 5 500 husárov porazilo vojsko ruského cára o počte 35 000.

Druhá zbroj v expozícii patrí panciernikovi, ktorý sa na rozdiel od husárov radil k ľahkej jazde a bol považovaný za pohotovostnú jednotku vojsk celej Európy.

Počiatky poľských husárov

sa veľmi pravdepodobne viažu k bitke na Kosovom poli v roku 1389, ktorá bola aj porážkou Poliakov. Tí od tých čias hľadali spôsob pomsty proti Turkom. Všeobecne sa prijíma stanovisko, že poľskí husári sa zrodili začiatkom 16. storočia (presnejšie v roku 1500). Výraznejšie prezentovanie husárskeho vojska nastupuje v druhej polovici 16. storočia. Od tohto času poľskí husári prešli mnohými premenami v oblasti organizácie, zbroje a spôsobu vedenia vojny. Husári boli významnou súčasťou kráľovského vojska a označovali ich ako „*najhrozivejšiu, najkrajšiu jazdu sveta, ktorá slúžila poľskému kráľovi takmer tristo rokov*“.

Ku kríze husárskeho vojska a taktiky boja dochádza v čase švédsko–poľskej vojny v rokoch 1621-1629, a to z dôvodu reformy švédskej armády kráľom Gustavom Adolfom. V roku 1776 dochádza k morálnemu úpadku poľského husárstva a k jeho rozpusteniu poľským sejmom (snemom).

Poľskí husári sú spojení aj s dejinami Ľubovnianskeho hradu, ktorý bol 360 rokov zálohovaný spolu s územím, označovaným ako *poľský(spišský) záloh* kráľa Žigmunda Luxemburského, čím sa hrad Ľubovňa sa v rokoch 1412–1772 stal správnym a hospodárskym centrom územia. Po vpáde švédskych vojsk do Poľska v roku 1655 boli na príkaz poľského sejmu (snemu) prevezené poľské korunovačné klenoty a s nimi aj celý kráľovský poklad na hrad Ľubovňa. Previezli ich sem z Krakova pod dohľadom Juraja Sebastiána Lubomirského, starostu zálohovaného Spiša, ktorý so svojím práporom poľských husárov ukryl klenoty na hrade Ľubovňa. V roku 1656 navštívil hrad aj samotný poľský kráľ Ján Kazimír, s ochranným sprievodom poľského husárskeho vojska. Vzácnu návštevu v sídle poľskej správy na Spiši na hrade Ľubovňa priblížil v románe *Potopa* aj svetoznámy poľský spisovateľ Henryk Sienkiewicz. Poľskí husári dozerali na bezpečnosť klenotov nielen počas ich ukrytia na hrade do roku 1661, ale aj pri ich návrate späť na kráľovský hrad Wawel.

Spôsob boja, husárska zbroj a jej jedinečnosť

Husári boli organizovaní vo formáciách s prepracovaným systémom útoku a obrany. Prvý rad pechoty sa po streľbe presúval na koniec formácie, aby získal priestor na nabitie zbrane. Zbroj poľského husára sa skladala zo šable, kopije, ochranného panciera, helmy, krídel, palnej zbrane, konského postroja, kyjaku a štandardy (vlajky). Náprsný plech bol ozdobený tzv. kavaleristickým štítom a medailónikom Panny Márie Čenstochovskej. Váha zbroje bola 12 – 16 kíl. Výnimočnosťou bola kopija, dosahujúca dĺžku až 5,5 metrov, omnoho dlhšia ako štandardne používané kopije. Tá husárovi - jazdcovi umožňovala zasiahnuť nepriateľa skôr, ako mohol nepriateľ svojou kratšou kopijou zasiahnuť jeho alebo koňa pod ním. Táto kopija bola odlišná od bežných kopijí a cenila sa vyššie: kým cena obyčajnej bola jeden poľský zlotý, cena husárskej kopije bola aj deväť zlotých. U husárov dominovala ťažká jazda, kôň mal hodnotu celého majetku a bol privátnym majetkom husára. Kone brali do boja iba vtedy, ak kráľ platil husárovi poplatok za používanie koňa vo vojne. Vzťah koňa a jazdca bol veľmi blízky, ba čo viac v časoch vojny sa kôň husárovi stával partnerom a pomocníkom pri zdolávaní náročných bojových úloh. Husár bol nájomný bojovník, bojoval za žold, prípadne za kombináciu žoldu a podielu z koristi. Predstavu o početnosti vojska poľského kráľa si možno urobiť podľa týchto historických údajov: v roku 1579 kráľ disponoval vojskom o počte 56 069 vojakov a v roku 1621 už o počte 106 000 vojakov. Zloženie vojska bolo

rôznorodé (napr. kozáci, litovské zložky). Najväčší podiel mali husári v bitke pri Chocime (mesto v juhozápadnej časti Ukrajiny, historickej oblasti Besarábia) v roku 1621, počet husárov vo vojsku bol 8 000. Husárske vojsko bolo vysoko organizované a jeho filozofia ako aj bojovnosť často porazila niekoľkonásobne početnejšie vojská nepriateľa.

Husárske krídla – výnimočný element zbroje husára

vyvolávali u nepriateľa zlý psychický pocit a šírili pocit strachu. Opticky dodávali husárovi veľkosť, a teda aj menší počet husárov pôsobil ako veľké vojsko. Pri cvale koňa vydávali netradičný piskľavý a hlavne pre nepriateľa nepríjemný zvuk prichádzajúcej armády. Boli Husárovi sediacemu už na koni ich špeciálne nasadzoval jeho paholok. Nevyvolávali paniku iba u ľudí, ale hlavne u koní a iných zvierat nepriateľa, ktoré takto odmietali poslušnosť. Lišty krídel mali dĺžku 120 cm, do nich boli husto napichané jastrabie alebo sokolie brká. Krídla mali aj duchovný rozmer a predstavovali husára ako anjela Poľského kráľovstva. Expozíciu dotvára zvukový záznam hymny a vojenských signálov poľských husárov.

Expozíciu *Zbroj na hrade Lubovňa* navštívilo v roku 2009 57 000 platiacich návštevníkov (máj – december). Cez letnú turistickú sezónu dotvárajú atmosféru vystavenej zbroje rytierske turnaje, akási rekonštrukcia vojenského života na hrade.

Literatúra:

SIKORA, R. 2005. *Wojskowość Polska w dobie wojny polsko–szwedzkiej 1626–1629*. Poznań : Sorus 2005. ISBN 83-89949-09-1

Obr. 1 Vojenská zbroj panciernika

Obr. 2 Vojenská zbroj poľského husára

Foto: P. Sás